

Gyermekkönyvtárakról a Tanácsköztársaság évfordulója előtt

I.

A fővárosi könyvtárhálózat a Tanácsköztársaság 40. évfordulójának megünneplésére készül. E történelmi jubileum két fővárosi fiókkönyvtár születésének is évfordulója. 1918-ig a Városi Nyilvános Könyvtárnak mindössze öt fiókkönyvtára volt. A Tanácsköztársaság idején készítették elő újabb két könyvtár megnyitását, a 6. sz., akkor Corvin téri, ma Karinthy Frigyes úti és a Vág utcai könyvtárét. Az előbbi 1919 június 24-én, az utóbbi pedig a Tanácsköztársaság fenntállása után néhány nappal, augusztus 13-án kezdte meg működését.

E két könyvtár a Szabó Ervin-i elgondolások szerint már működésük első pillanatától kezdve megteremtette a gyermekek számára is a könyvtári szolgáltatást. A „Városi Nyilvános Könyvtár” szűkszavú „Jelentés”-éből nem derül ugyan ez ki, de a szakember számára sokat mondanak a statisztikák, a jelentéshez csatolt függelékek is. A jelentés csupán ezt mondja: „Ez évre esik a 6. és 7. sz. fiókkönyvtáraink felállítása. A 6. sz. fiókkönyvtár az ún. tanácsköztársaság ideje alatt került a Városi Nyilvános Könyvtár kezelésébe s könyvanyagából és részben a mi könyvtárunk anyagából tevődött össze. A Budai Könyvtáregyesület, közgyűlésének döntéséig a tanácsköztársaság bukása után a mi könyvtárunkat kérte fel e könyvtár kezelésére és vezetésére. Ilyen módon a fiókkönyvtárainknál kiépített rendszerben, mint önálló fiókkönyvtárt kezeljük s sikerült egy modern és jóforgalmú könyvtárrá tennünk.

Ugyancsak a tanácsköztársaság idejére esett az V. ker. Népháza könyvtárának bekapcsolódása is, mely ezidő szerint a 7. sz. fiókkönyvtár név alatt működik. Az V. ker. Közjótékonysági Egyesület, éppen úgy, mint a Budai Könyvtáregyesület, közgyűlésének végleges döntéséig könyvtárunkat kérte meg, hogy a többi fiókkönyvtárainkban jól bevált módszer szerint vezessük tovább”. (Tizenharmadik évi jelentés a könyvtár működéséről az 1919. évben Bp. 1921. Városi Nyilvános Könyvtár.)

A korabeli sajtóból legértékesebb számunkra a „Tanácsköztársaság Könyvtárügyé”-nek 1919. 4. száma, mely az alábbiakban emlékezik meg a 6. sz. fiók megnyitásáról.

„Június 24-én, ugyanebben az órában, mikor a budapesti ellenforradalom kiöbönt, mi a tudásnak és közművelődésnek új kapuját nyitottuk meg a reakció fészkében, Budán.

Régi kép az 1919-ben alapított Vág utcai könyvtár olvasótereméről.

A budai könyvtár nagy jelentőségét hangsúlyozandó, bizonyos ünnepélyességgel készülődtünk a megnyitásra. Úgy akartuk, hogy a népoktatásügyi népbiztosság, a könyvtárügyi megbízottak, a Központi Munkás- és Katonatanács Elnöksége, a Szabó Ervin Könyvtár vezetősége és a 2. kerületi Munkás- és Katonatanács együttesen adja át a könyvtárat a budai proletároknak. Nem egészen úgy volt; Lukács György népbiztost, Ágoston Péter elnököt, Dienes László könyvtárügyi politikai megbízottat és Ertler Antalt, a II. kerületi Munkás- és Katonatanács titkárát gépfegyvertűzzel állították meg a fehér monitorok, amint a Központi Munkás- és Katonatanács üléséről az Erzsébet-hídon át a Corvin téri könyvtárba igyekeztek.

Gépfegyverek ropogtak, amikor Kóhalmi Béla elvtárs, a könyvtárügyek helyettes megbízottja a könyvtárat a dolgozóknak átadta és ágyú dörgött, mikor a 2. kerületi Munkástanács megbízottja átvette a poletáriátus nevében. Braun Róbert a Szabó Ervin Könyvtár vezetője, fegyverzajban tett ígéretet, hogy a könyvtárat az egész szervezet nagy alapítója, Szabó Ervin szellemében fogja a közművelődés ügyét szolgálni.

Sokan jöttek el. És ha akadtak olyanok is, akik az első puskaszóra megfutamodtak, még mindig elegen maradtak, akik az ígéretet felfogták. Melegen köszöntötte az egybegyűlt közönség a könyvtár átszervezőjét Szauder Erzsébet eivtársnőt, aki a patriarchalisan elavult Budai Könyvtáregyesület-nek könyvtárából pár hét alatt modern nyilvános könyvtárat szervezett.” (A Tanácsköztársaság Könyvtárügye Bp., 1919. 4. sz.)

Az akkori Corvin téri könyvtár ma már a XI. kerület dolgozóit és gyermekeit szolgálja, a Vág utcai 7-es könyvtár pedig továbbra is Angyalföld olvasóit látja el felnőtteknek és gyermekeknek való irodalommal.

Mindkét könyvtárban már 1919-ben volt gyermekkönyvtári részleg gyermekkönyvanyaggal, és külön könyvtáros foglalkozott a gyermekekkel. A két könyvtár forgalmáról, gyermekkönyvtárlományáról tanuskodnak a Városi Nyilvános Könyvtár 1919. évről kiadott jelentésének függelékei is. (Ld. 1., 2. sz. táblázat.)

A 6-os könyvtár a jelentés tanúsága szerint 1919 június 24-én 4930 kötettel kezdte meg működését, melyből 712 gyermekkönyv volt. A 7-es könyvtár megnyitását is a Tanácsköztársaság dicsőséges napjai alatt készítették elő. Könyvtárlományát úgy állították össze, hogy 4065 kötetéből 1078 volt a gyermekanyag, több mint a budai könyvtaré, hiszen itt nagyobb forgalomra kellett számítaniok. A helybenolvasásra való tekintettel növelték a gyermekfolyóiratok számát is.

A gyermekekkel mindkét könyvtárban a kölcsönzőterem egyik részében külön foglalkoztak. Itt volt a gyermekek könyvespolca, kölcsönző és beiratkozó asztala is. A 6-os könyvtár akkori dolgozó szerint a könyvespolcra a gyermekek szabadon válogathattak.

A visszaemlékezések szerint a gyermekek akkor is nagyon szerették a kalandos útleírásokat, történelmi regényeket, Móra, Gárdonyi, de legfőképpen Verne műveit és a magyar népmeséket. Meglepően magas volt az ismeretterjesztő művek forgalma. (Lásd 2. sz. táblázat.)

II.

E két jubiláló gyermekkönyvtár könyvanyaga különösen a felszabadulás után bővült sok értékes kötettel. Ma már a 6-os könyvtár gyermekolvasói 3084 kö-

tet, a 7-es könyvtaré pedig 3722 kötet könyvből választhatnak. A magyar és világirodalom klasszikus gyermekirodalmá mellett megtalálják a legszebb szovjet és külföldi regényeket, meséket, kalandos útleírásokat.

A Karinthy Frigyes úti gyermekkönyvtár 1958. december havi forgalma 1811 kötet volt. A gyermekkönyvtárnak jelenleg 1082 olvasója van. Január első hetében 240 gyermek 500 kötet könyvet kölcsönzött. Erdekes megvizsgálni, milyen könyvek vonzották a gyermekeket.

Meséskönyv	165
mai magyar író könyve	72
szovjet regény	43
fantasztikus regény	38
útleírás	30
természettudományos mű	20
technikai mű	7

kötet talált gazdát.

Legtöbbször az alábbi művek, illetőleg szerzők szerepeltek.

Verne	52
Jókai	10
Mikszáth	10
Móra	10
Ezeregyéjszaka meséi	9
Gajdár	7
Révay (ókori témájú művei)	7
Mark Twain	7
Cooper	7
Fehér K.: Földregések szigete	5
Lobe: Anni és a film	5
Hegedüs Géza regényei	5
Móricz: Légy hű mindhalálig	4
Gárdonyi	4
Vojnich: Bögöly	4
Robin Hood	4

A Karinthy Frigyes úti könyvtár a Tanácsköztársaság 40. évfordulóján kétszeresen is jubilál. Itt dolgozik ugyanis a gyermekkönyvtárban Sárosiné Horváth Anna, aki már 1919-ben is, mint fiatal gyakornok a Városi Nyilvános Könyvtár egyik fiókjában teljesített szolgálatot. Később a 20-as és 30-as években a 7-es könyvtár gyermekkönyvtárában 10 évet töltött el, majd Kőbányán, végül 1952-től a 6-os könyvtárban végzi eredményekben gazdag könyvtári, nevelői munká-

1. táblázat	A használat módjai	Hetenként nyitva (óra) kölcsönzésre			Kurrens folyóiratok és újságok száma	
		felnőtt	gyermek	összes	felnőtt	gyermek
6. sz. f.	Kölcsönzés	20	18	38	39	6
7. sz. f.	Kölcsönzés és helybenolvasás gyermekeknek	20	16	36	21	19

2. táblázat	Kölcsönzők összes száma			Összes forgalom (kötet)					
	felnőtt	gyerm.	összes	szépirodalom			ismeretterjesztő		
				felnőtt	gyermek	összes	felnőtt	gyermek	összes
6. sz. f.	1035	197	1232	6297	3663	9 960	3377	179	5556
7. sz. f.	1580	991	2571	7457	7283	14 740	3005	2895	5900

ját. Rendszeresen, évente (december hónapban) beszámolót tart a gyermekkönyvtárban, melyre meghívja olvasói szüleit és iskolai nevelőit is. Az ünnepi beszámoló után a gyermekek szolgáltatták a műsort. 1958 decemberében különösen meghitt volt ez az ünnepség. A szülők virággal köszöntötték az idős könyvtárosnőt, gyermekeik fáradhatatlan nevelőjét.

A fővárosi kerületi könyvtárak gonddal készülnek hazánk e korszakos jelentőségű jubileumának megünneplésére. A könyvtári munkát gazdagító tervek közül csak néhányat említek, melyek, a gyermekkönyvtárakkal vannak kapcsolatban:

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a KISZ védnöksége alatt az általános iskolák VII.—VIII. osztályos tanulói, a középiskolás és ipari tanuló fiatalok között szavalóversenyt, — „Tanácsköztársasági emlékversenyt”-t rendez. Az elődöntők — melyek a kerületi könyvtárakban zajlanak le — után a döntőt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár ünnepség keretében rendezi meg. A versenyhez szöveggyűjtemény is készül. (A Munkaügyi Minisztérium Módszertani Intézete által kiadott „Gyermekek, tiétek lesz a világ!” c. műsorfüzet felhasználásával.) A versenybe a gyermekkönyvtárak 12 éven felüli olvasóikkal kapcsolódhatnak be.

A könyvtárak a kerületi Pártbizottságok és Népművelési osztályok segítségével rendezik meg ünnepségüket. Különös gonddal készül a fontos évforduló megünneplésére a két jubiláló könyvtár. A Karinthy Frigyes úti (egykor Corvin téri) és a Vág utcai könyvtár gyermekkönyvtára ünnepi irodalmi délutánt rendez az iskolák közreműködésével. Erre a Pártbizottságokon keresztül idős munkásokat hívnak majd meg, akik mint szemtanuk mesélik el a Tanácsköztársaság idején szerzett élményeiket a gyermekeknek. A Vág utcai gyermekrészleg könyvtárosa a Pannonia utcai leányiskola néhány osztályfőnöki óráján vetíteni kívánja a „Tanácsköztársaság” c. diafilmet is. A jubileumi évben valamennyi gyermekkönyvtár kap diafilmvetítőt, s beszerzik számukra a Diagyártó

Sárosiné Horváth Anna a Tanácsköztársaság idején létrehozott 6. sz. kerületi könyvtár gyermekkönyvtárának dolgozója, aki már 1919-ben is a Szabó Ervin könyvtárhálózatban teljesített szolgálatot.

Vállalat Tanácsköztársaságról szóló filmjét. Fokozatosan fejlesztik a gyermekkönyvtárak berendezését is. Jelentős az a megállapodás is, hogy a kerületi könyvtárak ebben az évben erőteljesebben fejlesztik gyermekkönyvvállományukat. (A kerületi könyvtárak könyvbeszerzési keretének eddig csak 14 százalékát fordították gyermekkönyvekre, 1959-ben ezt az arányt 27 százalékra emelik.) Sok gyermekkönyvtár tervezte a Tanácsköztársaság évfordulójának megünneplésére olvasói létszámának emelését, melyet részben a könyvvállomány fejlesztésével, másrészt irodalmi fejtörők és rajzpályázatok rendezésével kíván elérni.

Mindez csak rövid kivonata annak a sok értékes tervnek, mellyel a hálózat készül a Tanácsköztársaság 40. évfordulójának megünneplésére. Nagy történelmi évfordulónk előtt a gyermekkönyvtárakkal külön is érdemes foglalkoznunk, hiszen fejlődő gyermekkönyvtárügyünk szempontjából figyelmeztetés számunkra az a tény, hogy a Magyar Tanácsköztársaság könyvtárpolitikája mennyire ferdődött a gyermekolvasókkal is, s a könyvtárak alapításánál megteremtette a gyermekek iskolán kívüli művelődésének lehetőségeit.

Bikácsi Lászlóné